

Пропаганда

За редакцією

Ганна Шелест, к. політ. н.
Микола Капітоненко, к. політ. н.

Видавник:

Видається ГО "Сприяння міжкультурному співробітництву" (Україна), Центром міжнародних досліджень (Україна), за фінансової підтримки представництва Фонду ім. Ф. Еберта в Україні, Black Sea Trust та Центра інформації та документації НАТО в Україні

UA: Ukraine Analytica – це перший український часопис з питань міжнародних відносин, політики та економіки, який видається англійською мовою. Журнал спрямований на експертів, дипломатів, представників наукових кіл, студентів, які цікавляться питаннями міжнародних відносин та, зокрема, Україною.

Контактна інформація та посилання:

Веб-сайт: <http://ukraine-analytica.org/>
Електронна адреса: Ukraine_analytica@ukr.net
Facebook: <https://www.facebook.com/ukraineanalytica>
Twitter: https://twitter.com/UA_Analytica

Погляди та висновки, виражені в статтях, є авторськими та не обов'язково відображають позицію UA: Ukraine Analytica, її редакторів, дорадчої ради чи донорів.

ISSN 2518-7481

200 примірників

ДОРАДЧА РАДА

Дімітар Бечев, доктор наук (Болгарія, директор Інституту Європейської Політики)

Юліан Кіфу, доктор наук (Румунія, директор Центру аналізу та раннього попередження конфліктів)

Сергій Корсунський, д.фіз.-мат.н., Надзвичайний і Повноважний Посол, (Україна, директор Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України)

Ігор Коваль, д.політ.н. (Україна, ректор Одеського національного університету ім.І.І. Мечникова)

Сергей Мінасян, д.політ.н., Надзвичайний і Повноважний Посол (Вірменія, Надзвичайний і Повноважний Посол Вірменії в Румунії)

Марсель Рьотінг (Німеччина, директор Представництва Фонду ім. Ф. Еберта в Україні)

Джеймс Ніксі (Велика Британія, голова Програми Росії та Євразії Королівського інституту міжнародних відносин Chatham House)

Роберт Ондрейчак, доктор наук (Словаччина, державний секретар Міністерства оборони Словаччини)

Олег Шамиур, к.еко.н., Надзвичайний і Повноважний Посол (Україна, Надзвичайний і Повноважний Посол України у Франції)

Штефан де Шпігелейре (Нідерланди, головний науковий співробітник, Гаазький центр стратегічних досліджень)

Іванна Климпуш-Цинцадзе (Україна, віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України)

Дімітріс Триантафілоу, доктор наук (Греція, директор Центру міжнародних та європейських досліджень, Університет ім. Кадір Хаса, Туреччина)

Асле Тойє, доктор наук (Норвегія, директор з досліджень Норвезького інституту Нобеля)

ЗМІСТ

НАТО В НОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ 3

Барбора Маронкова

СТИКАЮЧИСЬ З РОСІЙСЬКОЮ ШКОЛОЮ М'ЯКОЇ СИЛИ 10

Тоні Йенсен

**ОБРАЗ ЄВРОПИ В РОСІЙСЬКИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ:
ЖУРНАЛІСТИКА ЧИ СТВОРЕННЯ ОБРАЗУ ВОРОГА?**..... 20

Любов Цибульська

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ КРЕМЛЯ В 21 СТОРІЧЧІ: ЕСТОНІЯ, ГРУЗІЯ, УКРАЇНА .. 29

Максим Кияк

**РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА:
ВЕЛИКА ВІЙНА ДЛЯ МАЛЕНЬКОЇ АУДИТОРІЇ** 38

Владислав Саран

**ПІДЖИВЛЮЮЧИ ПОЛУМ'Я:
РОСІЙСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ ОПЕРАЦІЇ В ТУРЕЧЧИНІ** 46

Болкан Девлен

КАРНАВАЛІЗАЦІЯ КАРНАВАЛА 54

Волга Дамарад

**ПРОТИДІЮЧИ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ:
УКРАЇНСЬКІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПЕРЕДОВІЙ**..... 64

Олена Чуранова

ПІДЖИВЛЮЮЧИ ПОЛУМ'Я: РОСІЙСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ ОПЕРАЦІЇ В ТУРЕЧЧИНІ

Болкан Девлен
Копенгагенський університет

Російська пропаганда та інформаційні операції, або точніше політична війна, на Заході та в ближньому зарубіжжі освітлені досить широко. І це не нове явище, яке має сторічну історію, що бере початок в часи більшовиків на початку 20 сторіччя. Однак, російським операціям за межами цих територій приділяється мало уваги. Отже, в цій роботі ми досліджуватимемо проблему російської пропаганди та інформаційних операцій в та проти Туреччини. В цій статті наведено докази щодо перемоги Росії у пропагандистській війні в Туреччині, і це не обіцяє нічого хорошого для майбутнього міжнародного порядку та трансатлантичного альянсу.

Російська пропаганда та інформаційні операції, або точніше політична війна, на Заході та в ближньому зарубіжжі освітлені досить широко.¹ Це явище має сторічну історію, що бере початок в часи

більшовиків на початку 20 сторіччя.² Однак, російським операціям за межами цих територій приділяється мало уваги.³ Отже, в цій роботі ми розглянули проблему російської пропаганди

- ¹ There are now several reports and in-depth studies of various aspects of Kremlin's political warfare. They are too numerous to list here, but among others see M. Galeotti, *Controlling Chaos: How Russia Manages Its Political War in Europe*, "European Council on Foreign Relations", September 2017, [http://www.ecfr.eu/publications/summary/controlling_chaos_how_russia_manages_its_political_war_in_europe]; M. Weiss, P. Pomerantsev, *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture, and Money*, "The Interpreter", 22 листопада 2014, [http://www.interpretermag.com/wp-content/uploads/2014/11/The_Menace_of_Unreality_Final.pdf]; O. Lutsevych, *Agents of the Russian World: Proxy Groups in the Contested Neighbourhood*, "Chatham House", April 2016, [<https://www.chathamhouse.org/publication/agents-russian-world-proxy-groups-contested-neighbourhood>]; H.A. Conley et.al., *The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe*, "CSIS", October 2016, [<https://www.csis.org/analysis/kremlin-playbook>]; C.S. Chivvis, *Hybrid War: Russian Contemporary Political Warfare*, "Bulletin of Atomic Scientists", Vol. 73(5), 2017, pp. 316-321; K. Giles, *Handbook of Russian Information Warfare*, "NATO Defense College", November 2016, [<http://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=506>].
- ² "Active measures" or subversion as it was called during the Cold War. See R. H. Schultz, R. Godson, *Dezinformatsia: Active Measures in Soviet Strategy*, Pergamon-Brassey's: London, 1984.
- ³ Останні данні дослідження щодо глобальної цілі російської політичної війни, див. *The Return of Global Russia*, "Carnegie Endowment for International Peace", [<http://carnegieendowment.org/publications/interactive/global-russia/>]. Щодо ситуації з Туреччиною, доповіді та статті M. Bahadırhan *Dincaslan for Kırm Haber Ajansı* (Crimea News Agency) [<http://qha.com.ua/tr/authors/m-bahadirhan-dincaslan/>] and for Euromaidan Press [<http://euromaidanpress.com/author/bahadirhan/>] are notable exceptions.

та інформаційних операцій в та проти Туреччини. Стосунки Росії з Туреччиною мають складну історію – країни воювали у 12 війнах, починаючи з 16 сторіччя та знаходились по різні боки Холодної війни. Незважаючи на це, Туреччина є важливою для Росії з геополітичних причин – з точки зору безпеки Чорного моря та доступу до Середземного моря через Турецькі протоки – та все біль-

Зростаючий вплив Росії в Туреччині, який може виглядати як «шлюб за розрахунком» наразі має потенціал ще більше послабити та підірвати НАТО та трансатлантичний альянс

ше з економічних причин, особливо як споживач та транзитний вузол для російського природного газу. Зростаючий вплив Росії в Туреччині, який може виглядати як «шлюб за розрахунком»⁴ наразі має потенціал ще більше послабити та підірвати НАТО та трансатлантичний альянс, вбивши клин між союзниками в той час, коли Росія вступає в тривалу політичну війну проти Заходу.

Не дивлячись на розмаїття інструментів (від «фейкових новин» та кібер-атак до корупції, прихованих операцій та диверсійних дій) та адаптації/налаштування повідомлень відповідно до певного політико-історичного контексту цільової країни/суспільства, поточний прояв

російської політичної війни має основну мету – підірвати та ослабити західний ліберальний демократичний порядок та трансатлантичні інститути.⁵ Випадок Туреччини, крім термінових геополітичних питань, необхідно розглядати як частину цієї більш широкої спроби ослабити ліберальний міжнародний порядок та відновити Росію як глобальну силу на її умовах.

Є три основних випадки російських інформаційних операцій в Туреччині:

- під час та одразу після російського вторгнення до Криму у 2014 році;
- з часу падіння російського винищувача, який порушив турецький повітряний простір у листопаді 2015 року, до червня 2016 року, коли відносини почали нормалізуватись;
- та, нарешті, з моменту невдалої спроби державного заклоту Гюленістами у липні 2016 року в Туреччині.

Російська пропаганда в Туреччині щодо конфлікту в Україні

Перший приклад стосується представлення російського вторгнення та незаконної анексії Криму, та конфлікту на Сході України, який триває наразі, з проросійської точки зору в турецьких ЗМІ. Крім «офіційної» пропаганди турецькомовної компанії «SputnikNews», ця пропаганда розповсюджується через соціалістичні, комуністичні, ліво-націоналістичні та євразійські медіа джерела, які історично ставляться з підозрою до про-західних та про-американських урядів закордоном. Основними серед

⁴ D. Triantaphyllou, quoted in *Should the West Fear a Turkey-Russia Convergence?*, "Center on Global Interests", 08 серпень 2016, [<http://globalinterests.org/2016/08/08/should-the-west-fear-a-turkey-russia-convergence/>].

⁵ Щодо російського виклику міжнародному порядку, див. B. Devlen, *Russia's Challenge to International Order*, [in:] A. Sprūds, K. Bukovskis (eds.), *Riga Conference Papers 2015: Towards Reassurance and Solidarity in the Euro-Atlantic Community*, Latvian Institute of International Affairs: Latvia, 2015.

них є газети «Sol», «Aydınlık», «Oda TV» та «Birgün». Використовуючи стандартні метафори російської пропаганди, ці ЗМІ представляють кремлівську версію подій стосовно захоплення та анексії Криму Росією, а також конфлікту, що триває в Україні.⁶ Як правило, вони пов'язують процеси в Україні та дії Росії в цій країні з більш загальною боротьбою з так званним імперіалістичним Заходом, і таким чином, зображають Росію як антиімперіалістичну силу, яка протистоїть «імперіалістичним американцям та європейцям».

Версія про-кремлівської пропаганди знайшла благодатний ґрунт в Туреччині е 2014 та на початку 2015 року через присутність прихованого анти-американізму серед, як правих, так і лівих турецьких політиків.⁷ Використовуючи такі анти-американські настрої як корисний інструмент для просування кремлівської лінії щодо процесів в Україні, машина російської пропаганди відтворила історії, які також використовувались в турецькомовних ЗМІ на Заході. Турецькі «попутники» лівих підхопили це, мотивовані поєднанням про-радянської ностальгії, анти-американськими настроями та самопроголошеним «анти-імперіалізмом», який розглядає Євромайдан як ще одну «кольорову революцію» та приклад американського втручання в регіон.

« метою впливу такої пропагандистської діяльності було нейтралізувати співчуття турецької громадськості до тяжкого становища кримських татар в результаті захоплення та анексії Криму Росією

«Sol» (що буквально означає «Лівий» турецькою) – вкрай ліва газета, тісно пов'язана з Турецькою комуністичною партією (ТКР) – була особливо активною. Наприклад, вона створила та вела інтерактивну веб-сторінку під назвою «Громадянська війна в Україні» та була, та є дуже старанним провідником російської пропаганди щодо України.⁸ Ця газета опублікувала 398 матеріалів (репортажів та коментарів) у 2014 році та 507 у 2015 про Україну.⁹ Майже всі ці матеріали стосуються конфлікту. Такі «попутники», як правило, розповсюджували кремлівську пропаганду щодо «американського заклоту», який було здійснено проти тодішнього Президента України Віктора Януковича у 2014 році, та так званих «нео-нацистів», що захопили Київ. Заголовок з газети «Sol» 2 серпня 2014 року – «Нео-нацисти в Україні: «Наша мета – фашистська диктатура» – є типовим для такого «висвітлення новин».¹⁰ Ліві націоналісти та євразійські групи (більше пого-

⁶ Щодо детального дослідження російської пропаганди, див. *A Guide to Russian Propaganda*, "Euromaidan Press", May 2016, [http://euromaidanpress.com/2016/05/05/a-guide-to-russian-propaganda-part-1-propaganda-prepares-russia-for-war/].

⁷ Щодо анти-американізму Туреччини, див. B. Kadercan, *Turkey's Anti-Americanism Isn't New*, "The National Interest", 23 серпня 2016, [http://nationalinterest.org/feature/turkeys-anti-americanism-isnt-new-17448?page=show].

⁸ *Ukrayna İç Savaşı (Ukrainian Civil War)*, "Sol", [http://interaktif.sol.org.tr/ukrayna/index.html].

⁹ *Keyword Search: Ukrayna, "Sol"*, [http://haber.sol.org.tr/arama?metin=ukrayna].

¹⁰ *Neo-Nazi'ler Ukrayna'da: 'Hedefimiz faşist diktatörlük' (Neo-Nazis in Ukraine: "Our Goal Is Fascist Dictatorship")*, "Sol", 02 серпня 2014, [http://haber.sol.org.tr/dunyadan/neo-naziler-ukraynada-hedefimiz-fasist-diktatorluk-haberi-95408].

воримо про них далі) пов'язали процеси в Україні (які вони називають «заколотом нео-нацистської хунти») із змовою Заходу проти Туреччини, попередженням, що «Туреччина буде наступною».¹¹

Ліві політичні рухи, як і вкрай ліві веб-сторінки та джерела новин, які цитуються в цій статті, мають обмежений політичний вплив в Туреччині. Однак, метою впливу такої пропагандистської діяльності було нейтралізувати співчуття турецької громадськості до тяжкого становища кримських татар в результаті захоплення та анексії Криму Росією. Спроби створити анти-нарративи російської пропаганді, в основному вжиті агенцією «Kırım Haber Ajansı» (QHA; Новинна агенція Криму) та декількома молодими журналістами, такими як М. Бахадірхан Дінкаслан, були малоуспішними.¹²

Російська пропаганда щодо Туреччини

Вдруге російські дезінформаційні операції проти Туреччини почались після того, як турецькі повітряні сили збили

російський винищувач, який порушив турецький повітряний простір біля сирійського кордону в листопаді 2015 року.¹³ Ті ж російські ЗМІ, що просували про-кремлівську лінію щодо конфлікту в Україні, рекламували Туреччину як місце відпочинку росіян та намагались не критикувати Туреччину взагалі, зробили розворот на 180 градусів та почали випускати новини та пропагандистські матеріали безпосередньо проти Туреччини.

Ця кампанія в основному була направлена на внутрішню російську аудиторію, а також на міжнародне співтовариство. Основний *modus operandi* полягав у створенні «фейкових новин» про Туреччину та турецьку міжнародну політику, наприклад, стверджуючи, що Туреччина підтримує ІДІЛ¹⁴, що Туреччину скоро виженуть з НАТО¹⁵, або що Туреччина порушувала міжнародні закони¹⁶ та здійснювала військові злочини¹⁷. Росіян та громадян західних країн попереджували про подорожі до Туреччини, описуючи її як небезпечну країну, в якій постійно можна потрапити в неприємності.¹⁸

¹¹ *Ukrayna'dan sonra sıra Türkiye'de (After Ukraine, It's Turkey's Turn)*, "OdaTV", 08 березня 2014, [https://odatv.com/ukrayna-kardes-olarak-gormuyorsa...-0803141200.html].

¹² Наприклад, див. М.В. Dincaslan, *Kremlin trollerinin temel özellikleri (The Basic Characteristics of the Kremlin Trolls)*, "QHA", 10 September 2016, [http://qha.com.ua/tr/fikir-yazilari/kremlin-trollerinin-temel-ozellikleri/148910/].

¹³ Щодо турецької політики по відношенню до Росії до інциденту, див. В. Devlen, "Don't Poke the Russian Bear": *Turkish Policy in the Ukrainian Crisis*, "Norwegian Centre for Conflict Resolution", червень 2014, [https://noref.no/Publications/Themes/Emerging-powers/Don-t-poke-the-Russian-bear-Turkish-policy-in-the-Ukrainian-crisis].

¹⁴ *Beril Dedeoğlu: Propaganda wars*, "Stop Fake", 15 грудня 2015, [https://www.stopfake.org/en/beril-dedeoglu-propaganda-wars/] and *Ankara Defends ISIS, Turkish Officials Have Financial Interest in Oil Trade with Group – PM Medvedev*, "RT", 25 листопада 2015, [https://www.rtt.com/news/323373-ankara-defends-isis-medvedev/].

¹⁵ *Fake: Turkey to Be Thrown out of NATO*, "StopFake.org", 28 листопада 2015, [https://www.stopfake.org/en/fake-turkey-to-be-thrown-out-of-nato/] and *France Condemned Turkey's Downing of Russian Su-24 During NATO Council*, "SputnikNews.com", 27 листопада 2015, [https://sputniknews.com/world/201511271030880392-nato-downing-su-france-council/].

¹⁶ *Fake: Turkey Closes the Bosphorus and Dardanelles for Russia*, "StopFake.org", 01 грудня 2015, [https://www.stopfake.org/en/fake-turkey-closes-the-bosphorus-and-dardanelles-for-russia/].

¹⁷ *Murder of Su-24 Pilot: Are Turkey, NATO 'Responsible for War Crime'?*, "SputnikNews.com", 27 листопада 2015, [https://sputniknews.com/politics/201511271030873929-turkey-syria-nato-russia-provocation-international-law/].

¹⁸ *Turkey-Russia Jet Downing: Moscow Announces Sanctions*, "BBC News", 28 листопада 2015, [http://www.bbc.com/news/world-europe-34954575].

Варто уваги те, що одразу після початку кризи, машина кремлівської пропаганди змінила тактику та почала вивергати анти-турецьку пропаганду у тривожно швидкому темпі. Така оперативна та гнучка реакція на кризу, свідчить про принаймні дві характеристики апарату російської пропаганди. По-перше, вона є дуже гнучким та багатофункціональним інструментом, яким можна орудувати достатньо ефективно, як проти друзів, так і проти ворогів. По-друге, ймовірно існують «досє» навіть на дружні країни та режими, які можуть застосовуватись для запуску стрімкої, послідовної та чітко спрямованої пропагандистської кампанії за терміновим наказом Кремля.

При цьому, до літа 2016 року відносини з Росією значно нормалізувалися та цей потік анти-турецької пропаганди в російських ЗМІ майже зник за одну ніч. Російські туристи почали повертатись до Туреччини знову, коли Путін відмінив заборону туристичних поїздок в цю країну.¹⁹ Розмови про новий газовий трубопровід з Росії до Туреччини, оминаючи Україну – «Турецький потік» – відновились.²⁰ Турецький уряд почав перемовини з Росією щодо придбання систем ППО С-400, результатом яких стала угода на 2,5 млн дол. США, підписана у вересні 2017 року.²¹

Залицання до Туреччини та сіяння розбрату в Трансатлантичному співтоваристві

Коли Туреччина та Росія розробляли *modus vivendi* щодо Сирії, почалась третя інформаційна операція Росії. Метою цієї фази було представити Росію як союзника Туреччини в Сирії задля підвищення підозри та викликання обурення і ворожості по відношенню до американських та європейських партнерів. В цей період російська пропаганда отримала набагато ширшу аудиторію, а також учасників, які хотіли приєднатися, через присутність та зростаючу схильність до анти-американізму в Туреччині.²² Цей етап впроваджувався двома шляхами: канали російської пропаганди та їхні «попутники» в турецьких ЗМІ та політиці.

З одного боку, є «офіційні» канали російської пропаганди, такі як «Sputnik News» та «RT».²³ Вони зосереджені на висвітленні спільного/узгодженого між Туреччиною та Росією, з одного боку, водночас підкреслюючи та перебільшуючи розбіжності між США та Туреччиною, з іншого.²⁴ Декілька нещодавніх прикладів буде достатньо для ілюстрації цього твердження. З березня 2018 року видання «Sputnik News» опублікувало

¹⁹ *Putin Lifts Turkey Tourism Ban*, "RT", 30 червня 2016 [<https://www.rt.com/news/349041-putin-lifts-turkey-sanctions/>].

²⁰ M.B. Dincaslan, *Turkish Stream or Russian Stream?*, "Euromaidan Press", 20 жовтня 2016, [<http://euromaidanpress.com/2016/10/20/turkish-stream-or-russian-stream/>].

²¹ *Turkey Signs Deal to Get Russian S-400 Air Defence Missiles*, "BBC", 12 вересня 2017, [<http://www.bbc.com/news/world-europe-41237812>].

²² M.B. Dincaslan, *NATO Losing War of Narratives while Russia Emerges as Leader of Nationalist Bloc*, "Euromaidan Press", 08 серпня 2016, [<http://euromaidanpress.com/2016/08/10/nato-losing-war-of-narratives-while-russia-emerges-as-leader-of-nationalist-bloc/>] and M.B. Dincaslan, *Soner Yalçın: FSB'nin Türk Tetikçisi (Soner Yalçın: FSB's Turkish Hitman)*, [<http://mbdincaslan.com/index.php/koseyazilari/item/509-soneryalcintetikci>].

²³ L. Dearden, *Nato Accuses Sputnik News of Distributing Misinformation as Part of 'Kremlin Propaganda Machine'*, "The Independent", 11 лютого 2017, [<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/sputnik-news-russian-government-owned-controlled-nato-accuses-kremlin-propaganda-machine-a7574721.html>].

²⁴ Це не означає, що немає реальних розбіжностей між Туреччиною та союзниками щодо Сирії, але що російська пропаганда фокусується на перебільшенні таких розбіжностей та заохоченню Туреччини відходити від Заходу.

матеріал під назвою «Аналітик пояснює, чому Туреччина «може спокійно вийти з НАТО» після промови Путіна».²⁵ Цитуючи генерала повітряних сил у відставці, стаття доводить до читача ідею, що Туреччині буде безпечніше за межами, ніж у складі НАТО, враховуючи конфлікт між Росією та США. Стаття засмічена такими цитатами як «Москва підкреслює, що Туреччина може спокійно вийти з НАТО, і після цього Анкара матиме гарантії, що не стикнеться з жодною загрозою стосовно забезпечення власної безпеки».²⁶

Лише за два дні до цієї статті знову ж таки видання «Sputnik News» опублікувало авторську статтю про ймовірний таємний план розділити Близький Схід між США, Великою Британією, Францією, Саудівською Аравією та Йорданією, цитуючи, здебільшого, колишнього посла Туреччини у Франції та Лівії.²⁷ В серпні 2017 року в «Sputnik News» було опубліковано матеріал з основною ідеєю, що «Росії, Туреччині, Ірану та Сирії необхідно об'єднатися для того, щоб звільнити Сирію від терористів».²⁸ Цей засіб масової інформації багаторазово стверджував, що США допомагає ІДІЛ в Сирії.²⁹ Цей месидж турецькій аудиторії зрозумілий: Росія є вашим другом та вам потрібно бути прискіпливими

та підозрілими щодо Заходу, оскільки вони плетуть інтриги за вашими спинами. Це повідомлення підсилюється не лише другим способом – «попутниками» в турецьких ЗМІ та політиці – але

Одним з найвідоміших прикладів таких проросійських «попутників» є турецькі прихильники так званого євразійства

на цей раз і основними ЗМІ.³⁰ Зближення Туреччини і Росії зробило загальним ЗМІ, які виконують вказівки уряду, і є більш сприйнятливими до російської пропаганди.

Одним з найвідоміших прикладів таких проросійських «попутників» є турецькі прихильники так званого євразійства – ідеології, яка була створена та заохочувалась російським політичним ідеологом Александром Дугініним.³¹ Турецькі прихильники євразійства розглядають ближчі відносини та узгодженість між Росією та Туреччиною стосовно Сирії як можливість досягнути більш проросійської орієнтації Туреччини та прагнуть загострити анти-американські та

²⁵ *Analyst Explains Why Turkey 'Can Calmly Withdraw from NATO' after Putin's Speech*, "Sputnik News", 03 березня 2018, [<https://sputniknews.com/analysis/201803031062188502-russia-turkey-nato-deterrence/>].

²⁶ *Analyst Explains Why Turkey 'Can Calmly Withdraw from NATO' after Putin's Speech*, "Sputnik News", 03 березня 2018, [<https://sputniknews.com/analysis/201803031062188502-russia-turkey-nato-deterrence/>].

²⁷ *Five Countries Decide to Carve up the Middle East – Ex-Envoy*, "Sputnik News", 01 березня 2018, [<https://sputniknews.com/analysis/201803011062105491-turkey-envoy-plan/>].

²⁸ *How US Military Presence in Middle East Driving Together Turkey, Iran, Russia*, "Sputnik News", 24 серпня 2017, [<https://sputniknews.com/politics/201708241056756352-us-military-iraq-syria/>].

²⁹ *US Helicopters Spotted in Al-Hasakah Reportedly Evacuating Daesh Members*, "Sputnik News", 21 лютого 2018, [<https://sputniknews.com/middleeast/201802211061871761-us-helicopters-transporting-daesh/>]; *US Reportedly Evacuates Daesh Leaders from Syria's Deir ez-Zor Again*, "Sputnik News", 29 грудня 2017, [<https://sputniknews.com/middleeast/201712291060410421-us-continues-daesh-evacuation-syria-reports/>].

³⁰ M.B. Dincaslan, *Türk Medyasında Rusçu Rüzgar (Pro-Russian Winds in Turkish Media)*, "Kırım Haber Ajansı", 10 лютого 2017, [<http://qha.com.ua/tr/analiz-haber/turk-medyasinda-ruscu-ruzgar/152657/>].

³¹ Щодо турецького євразійства, див. O. Tufekci, *The Foreign Policy of Modern Turkey: Power and the Ideology of Eurasianism*, IB Tauris: London, 2017.

анти-західні настрої в країні.³² Їхній найбільш значущий лідер Догу Перінчек, голова партії «Vatan Partisi» (VP; Партія Батьківщини), яка є результатом ребрендингу його попередньої партії «İşçi Partisi» (Партія працівників).³³ Перінчек колись був маоїстом, але просуває версію євразійства Дугіна останні 20 років. Не дивлячись на незначну популярність VP як політичної партії (отримала лише 0,3% голосів на загальних виборах у 2015 році), євразійство має значну кількість, хоча, як правило, перебільшену, послідовників серед військових, як діючих, так і у відставці.

Невдала спроба державного заколоту гюленістами в Турецьких Збройних силах у липні 2016 року та наступне звільнення заколотників-гюленістів з лав збройних сил створили можливість для фракції євразійства стати більш впливовою, ніж будь-коли.³⁴ «Aydınlık» – це газета VP і, таким чином, турецьких прихильників євразійства. Декілька прикладів з нещодавніх репортажів цієї газети проілюструють, наскільки суворо вони дотримуються лінії Москви. В матеріалі про круглий стіл, організований

Росією та Сирією, газета «Aydınlık» цитує російських експертів, які стверджують, що США «втратили» Туреччину, а Росія розуміє занепокоєність Туреччини щодо Північної Сирії.³⁵ У лютому 2018 року, Догу Перінчек стверджував, що справжнім ворогом та ціллю США є Туреччина, а не Росія, Іран або Сирія.³⁶ На нещодавній прес-конференції, Перінчек стверджував, що «ера Атлантики завершилась», та що «Туреччина та Росія визначатимуть майбутнє світу».³⁷ Нарешті, щоб не відставати від «Sputnik News», «Aydınlık» також стверджував, що США має п'ятикроковий план розділу Сирії в найближчому майбутньому.³⁸

Одним словом, існує чіткий збіг, майже узгодженість, між повідомленнями ЗМІ офіційної російської пропаганди та тими, що просувають в ЗМІ та політиці Туреччини різноманітні «попутники», особливо прихильники євразійства. Існуючі розбіжності між Туреччиною та її союзниками щодо Сирії створюють родючий ґрунт для ефективності про-російської пропаганди, як серед громадськості, так і високопоставлених політиків.³⁹ Ця фаза російських

³² Щодо про-російської природи євразійства, див. see M.B. Dincaslan, *Avrasyacılık Tehlikesi ve Neo-Sovyetizm (Eurasianism Danger and Neo-Sovietism)*, [http://mbdincaslan.com/index.php/koseyazilari/item/440-avrasyacilik].

³³ Щодо Perincek, див.: *Doğu Perinçek*, "Wikipedia.org", [https://en.wikipedia.org/wiki/Do%C4%9Fu_Perin%C3%A7ek].

³⁴ M.B. Dincaslan, *Yeni paraleller Avrasyacılar mı olacak? (Will the Eurasianists Be the New Parallels?)*, "QHA", 28 вересень 2016, [http://qha.com.ua/tr/fikir-yazilari/yeni-paraleller-avrasyacılar-mi-olacak/149245/].

³⁵ *Rus Uzmanlar: ABD Türkiye'yi Kaybetti (Russian Experts: USA Lost Turkey)*, "Aydınlık", 21 січня 2018, [https://www.aydinlik.com.tr/rus-uzmanlar-abd-turkiye-yi-kaybetti-dunya-ocak-2018].

³⁶ D. Perincek, *ABD-Rusya Kırışması mı? (US-Russia Fight?)*, "Aydınlık", 07 лютого 2018, [https://www.aydinlik.com.tr/abd-rusya-kapismasi-mi-dogu-perincek-kose-yazilari-subat-2018].

³⁷ *Türkiye ve Rusya dünyanın geleceğinde belirleyici olacak (Turkey and Russia Will Be Determinants of the Future of the World)*, "Aydınlık", 28 лютого 2018, [https://www.aydinlik.com.tr/turkiye-ve-rusya-dunyanin-geleceginde-belirleyici-olacak-politika-subat-2018-3].

³⁸ *ABD'nin beş aşamalı Suriye'yi bölme planı (USA's Five-step Plan to Divide Syria)*, "Aydınlık", 03 березня 2018, [https://www.aydinlik.com.tr/abd-nin-bes-asamali-suriye-yi-bolme-planı-dunya-mart-2018-1].

³⁹ Нещодавнє дослідження Університету Кадир Хас у 2017 році, продемонструвало, що більшість турків (65% респондентів) називають США в якості найбільшої безпекової загрози Туреччині. Росія називається найбільшою загрозою лише 18% респондентів: Н. Hacıoğlu, *Türkiye'de ABD Algısı Giderek Kötüleşiyor (In Turkey, Perception of the US Continues to Worsen)*, "Amerika'nın Sesi" (VoA Turkish Service), 21 липня 2017, [https://www.amerikanin sesi.com/a/turkiye-de-abd-algisi-gitgide-zayifliyor/3953895.html].

інформаційних операцій все ще триває та здається, є більш успішною, ніж перші дві, обговорені в цій статті.

Висновки

Наразі існує багато літератури щодо російської політичної війни, в тому числі гібридної війни, пропаганди та інформаційних операцій. Однак, більшість зосереджується на США, ЄС та країнах колишнього Радянського Союзу. В цій роботі, надано короткий огляд щодо російської пропаганди та інформаційних операцій в та проти Туреччини, починаючи з 2014 року. Можна виділити три етапи пропагандистської діяльності в Туреччині. З початку 2014 до листопада 2015 року вона концентрувалась на просуванні російських наративів щодо конфлікту в Україні. Збиття російського винищувача Повітряними силами Туреччини в листопаді 2015 року радикально змінило характер та мету російської пропаганди, зробивши Туреччину основною мішенню. Турецько-російські стосунки значно покращились після червня 2016 року, а невдала спроба заколоту 15 липня 2016 року забезпечила ще більше стимулів для покращення стосунків.

Знову російська пропаганда розвернулася на 180 градусів і почала доносити ідею, що Росія є справжнім другом Туреччини, і саме союзники НАТО плетуть

інтриги проти неї в Сирії та інших країнах. З урахуванням фактичних розбіжностей між Туреччиною та її союзниками щодо Сирії, здається, що останній випадок російської пропаганди є більш успішним, оскільки вона просувається не лише російськими ЗМІ та про-російськими елементами в Туреччині, такими як прихильники євразійства під керівництвом Перінчика, але й все більше підхоплюються та використовуються основними ЗМІ. Це радикально збільшує охоплення та ефективність російської пропаганди в Туреччині. Туреччина та її західні союзники все більше віддаляються, і це стає тягарем для трансатлантичних інститутів. Саме Росія виграє від цих розбіжностей, і Росія стає ближче до своєї мети – ослабити та підірвати ліберальний міжнародний порядок.

Болкан Девлен – асоційований професор та отримувач дослідницької стипендії імені Марії Складовської-Кюрі в Копенгагенському Університеті. Його дослідження зосереджуються на ролі окремих лідерів у зовнішній політиці, майбутньому міжнародного порядку та політичній війні. Він був стипендіатом програми Молодих реформаторів Чорноморського регіону у 2012 році. Отримати додаткову інформацію про його дослідження можна на сайті www.balkandevlen.com.
